

6. Kanttekeningen

Notities bij een notitie

In dit nummer wordt de tekst afgedrukt van het afscheidscollege, dat ondergetekende heeft gegeven in Leiden. Daargelaten diens genoeg en de se voir imprimé is er nu de mogelijkheid om aan de hand van de volledige tekst zinvoller te reageren op een kanttekening, die in de N.R.C. van 26 november 1960 bij dit college is gemaakt. In het college wordt o.m. gezegd, dat merkwaardig genoeg de staatsgrens meer betekenis heeft gekregen dan zij in de vorige eeuw had. De medewerker van de N.R.C. voor radio en televisie merkt nu op, dat met betrekking tot de televisie niet gezegd kan worden, dat de mensen met de rug tegen de grens en met het gezicht naar het landscentrum leven. Daarop zou mijnerzijds de eerste reactie kunnen zijn, dat in de sfeer van het nieuwe medium televisie zich al een volgende fase voor de mens openbaart, waarbij de staatsgrens een geringere rol gaat spelen, waarop in het college al wordt gewezen. Het is echter de vraag, of dit antwoord adequaat is. We kunnen namelijk stellen, dat de mens niet alleen naar buitenlandse programma's kijkt van de televisie, maar dat hij ook de buitenlandse radio beluistert, buitenlandse tijdschriften als Life en Time leest en muziek van buitenlandse componisten via zijn platen-speler thuis kan genieten. De reeks is uit te breiden met de buitenlandse roman en de film. Klaarblijkelijk ligt de zaak iets ingewikkelder.

Om het goede antwoord te vinden kan men teruggrijpen op de grondgedachte van het afscheidscollege: de discontinuï-

teit van het wereldbeeld. Dit beeld vloeit niet in duidelijkheid en in beleefde perceptie geleidelijk en naar alle richtingen gelijkmatig uit. Wordt nu door televisie, boek, film, radio de continuïteit in dit uitvloeien bevorderd?

M.i. luidt het antwoord ontkennend. Het is niet zo, dat door te kijken naar de Duitse televisieuitzendingen de grensbewoner zich een beeld opbouwt, dat geleidelijk vager wordt naar de afstand wordt vergroot. Eerder levert het kijken naar die televisie een illustratie van de discontinuïteit! Immers: de kijker wordt geconfronteerd met beelden, die weergeven delen van het totale buitenlandse cultuurpatroon en niet dat van de beledende grensstreek. De confrontatie met buitenlandse literatuur of films vertoont dezelfde wezenstrekken. Een college is aan een tijdsduur gebonden en beoogt dus niet een idee volledig uit te werken. Anders zou het betrekken van de t.v. in het betoog niet geschied zijn om een uitzondering te signaleren maar juist om het betoog sterker te maken.

s.jg.

R. H. Tawney 80 jaar

Op 26 november vond in het Engelse Lagerhuis een diner plaats ter ere van de tachtigste verjaardag van de historicus Richard H. Tawney. Dit feit moge ons herinneren aan de aanwezigheid nog steeds van de man, die met zijn „Religion and the rise of capitalism” naast Max Weber recht heeft op onze bewondering, en van wie ook studies als „Equality” en „The acquisitive society” bepaald

ook de mens van de jaren 60 nog iets te zeggen hebben.

Het is ongetwijfeld niet moeilijk, een groot man te karakteriseren aan de hand van een willekeurige passage uit een van zijn werken. Voor Tawney zijn verschillende epitheta van toepassing verklaard: hij is een radicaal, een moralist, een deel van de lange lijn van Engelse Puriteinse rebellen en profeten, een pionier op het terrein van de adult education, een belangrijk socialistisch denker en schrijver. Een van de meest kenmerkende uitlatingen is wel zijn opmerking (uit „Equality”): *Clever men are impressed with their differences from their fellows; wise men are conscious of their resemblance to them.*

Tawney heeft behalve op theoretisch vlak ook zijn stempel mogen drukken

op tal van maatregelen van praktische politiek. Zo was hij betrokken bij de commissoriale voorbereiding van de nationalisatie der kolenmijnen aan het eind van de eerste wereldoorlog (Sankey Commission, 1919), het verkiezingsmanifest voor Labour van 1929 was in belangrijke mate zijn werk, en hij schreef lange jaren artikelen over opvoedingsvraagstukken in de toenmalige *Manchester Guardian*.

Het is een eer, onze gelukwensen te mogen voegen bij de zo vele andere, en tijdgenoot te mogen zijn van een man, van wie de *Guardian* schrijft: *„Now, in old age, the fires have burnt low. But watch carefully and you can see them smouldering. Tawney is a radical still.”*

J.